שתחילת ניסה נפילה. בגמ' פריך מיפכא מבעי ליה שהניסה היא תחילת הנפילה: **בד"א.** דמוזהרין מן המערכה ויש שאינן זזין ממקומן במלחמות הרשות: **אבל במלחמות מצוה.** כגון כיבוש ארץ ישראל בימי יהושע הכל יוצאין: **רבי יהודה אומר כו'.** מפרש בגמ':

גמ' עבירה דרבנן. לר"י הגלילי אפי' עבר על דברי סופרים מחזר ולרבי יוסי עד שיעבור על דבר תורה דומיא דאלמנה לכהן גדול וכגון שנשאה דאיכא איסור: **סח בין תפילה לתפילה.** בין הנחת תפילין של יד לתפילין של ראש: **סח.** סיפר: **עבירה היא בידו.** אם לא חזר וברך להכי אמרי' במנחות (דף לו.) סח מברך שתים לא סח מברך אחת: **ומיס שוקפין על ברכיו.** מי רגליס מחמת ירלאה: **מפני שתחילת נפילה ניסה מבעי ליה.** תחילת משמע הגרמת הדבר והכי מיבעי ליה למימר כשהן נפין זו היא תחילת הגרמת הנפילה ובניסה לא שייך למימר תחילה דהא ממש קא ערקי: **רשות דרבנן זו היא מלוה דר' יהודה.** ובאותה מלחמה שאמרו חכמים שהיא רשות ואין חתן יוצא לה אמר נמי ר' יהודה דאין חתן יוצא לה אלא שרבי יהודה קורא אותה מצוה ונפקא מינה לפוטרו משאר מצות בעודו עסוק בה כדמפרש רבא ואזיל: **מצוה דרבנן.** דאמרו בה הכל יוצאין אמר נמי ר' יהודה הכל יוצאין אלא דקרי לה חובה ולאו מידי אשמעינן בהא אלא כולה משום מצוה ורשות נקטו פלוגתייהו אלא משום דקרו רבנן להא רשות די להם אם קראו את זו מצוה ואפילו היא חובה שהרי אין הדבר אלא להעלותם מעלה אחת ונומר אבל זו הכל יוצאין וגבי רשות דייס לקרות את שנמעלה ממנה מצוה ורבי יהודה דקרי לקמייתא מצוה לאשמועי' דהעוסק בה פטור מן המצוה והוצרך להעלות את זו מעלה אחת לומר אבל זו הכל יוצאין הילכך קרייה חובה כדאיתא: **אמר רבא כו'.** מילתיה דרבי יוחנן מפרש ואזיל וקאמר דהא דאמר רבי יוחנן דאיפליגו רבנן ורבי יהודה באחת המלחמות בקריאת שתחילת ניסה נפילה שנאמר [1]נס ישראל לפני פלשתים וגם מגפה גדולה היתה בעם ולהלן הוא אומר [2]וינוסו [אנשי] ישראל מפני פלשתים ויפלו חללים וגו' [א]בד"א במלחמות הרשות אבל במלחמות מצוה הכל יוצאין אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה אמר רבי יהודה במה דברים אמורים במלחמות מצוה אבל במלחמות חובה הכל יוצאין אפי' חתן מחדרו וכלה מחופתה: **גמ'** מאי איכא בין רבי יוסי לר"י הגלילי איכא ביניהו עבירה דרבנן כמאן אזלא הא דתניא [ב]שח בין תפילה לתפילה [ג]עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה כמאן כר"י הגלילי מאן תנא להא דתנו רבנן שמע קול קרנות והרתיע הגפת תריסין והרתיע צחצוח חרבות ומים שותתין לו על ברכיו חוזר כמאן לימא רבי עקיבא היא ולא רבי יוסי הגלילי בהא אפי' ר' יוסי הגלילי מודה משום דכתיב [3]ולא ימס את לבב אחיו כלבבו: והיה בכלות השוטרים כו': האי מפני שתחילת ניסה נפילה מפני שתחילת נפילה ניסה מבעי ליה אימא מפני שתחילת נפילה ניסה: בד"א במלחמות הרשות כו': א"ר יוחנן רשות דרבנן זו היא מצוה דרבי יהודה מצוה דרבנן זו היא חובה דרבי יהודה אמר רבא [4]מלחמות יהושע לכבש דברי הכל חובה מלחמות בית דוד לרווחה דברי הכל רשות כי פליגי למעוטי עובדי כוכבים דלא ליתי עלייהו מר קרי לה מצוה ומר קרי רשות נפקא מינה [ד]לעוסק במצוה שפטור מן המצוה:

הדרן עלך משוח מלחמה

עגלה ערופה [ה]בלשון הקודש שנאמר [4]כי ימצא חלל באדמה ויצאו זקניך ושופטיך שלשה מבית דין הגדול שבירושלים היו יוצאין רבי יהודה אומר [ו]חמשה שנאמר [5]זקניך שנים ושופטיך שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד [ז]נמצא טמון בגל או תלוי באילן או צף על פני המים [ח]נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה עובדי כוכבים או לעיר שאין בה ב"ד לא היו [ט] עורפין [י]אין מודדין אלא לעיר שיש בה ב"ד: **גמ'** מאי קאמר אמר ר' אבהו ה"ק שנאמר וענו ואמרו ולהלן הוא אומר [5]וענו הלוים ואמרו וגו' מה ענייה האמורה להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש וסדר עגלה ערופה כיצד כי ימצא חלל באדמה ויצאו זקניך ושופטיך שלשה מב"ד הגדול שבירושלים היו יוצאין: רבי יהודה אומר חמשה וכו': [ז]ת"ר ויצאו זקניך ושופטיך זקניך שנים ושופטיך שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן חמשה דברי ר' יהודה ר' שמעון אומר זקניך שנים ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן שלשה ור' שמעון נמי הא כתיב ושופטיך ההוא מיבעי ליה למיוחדין שבשופטיך ורבי יהודה מזקני זקניך נפקא ור' שמעון אי כתב רחמנא זקני הוה אמינא אפי' זקני השוק כתב רחמנא זקניך ואי כתב רחמנא זקניך הוה אמינא אפי' סנהדרי קטנה כתב רחמנא ושופטיך למיוחדין שבשופטיך ור' יהודה גמר זקני זקני [ו]מזקני העדה מה להלן מיוחדין שבעדה אף כאן מיוחדין שבעדה אי גמר לגמרה לכולה מילתא מהתם זקניך ושופטיך למה לי אלא [ג] וי"ו ושופטיך למנינא [ה]ורבי שמעון

וי"ו

הסס נפקא לן מייה לענין עוסק במצוה דלמר חובה ולמר רשות ופרים לן נמי רבא בהי מיייהו איפליגו: **מלחמות יהושע דלכבש.** בהא ליכא למאן דקרי רשות דאפילו חובה נמי איתא והעוסק בה פטור מן המצוה ורבנן הוא דלא איכפת להו לקרותה חובה דדייס לקרותה מצוה אלא הרשות שהרי אין אנו צריכין אלא למצוה בה מעלה אחת ומצוה לגבי רשות מעלה היא: **ומלחמת בית דוד.** שנלחם בארם צובה להוסיפה על ארץ ישראל ובשאר סביבותיה להעלות לו מנחה ומס עובד: **דברי הכל רשות.** ואפילו רבי יהודה להא לאו מצוה קרי לה והעוסק בה אינו פטור מן המצוה: **כי פליגי.** ר' יהודה ורבנן במצוה ורשות דלמר פטור מן המצוה ולמר מייב במלחמה שהיא למעוטי עובדי כוכבים דלא ליתו עלייהו:

הדרן עלך משוח מלחמה

עגלה ערופה בלשון הקודש. נגמרת. מה שהזקנים אומרים ידינו לא שפכו והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל בלשון הקודש הוזקקו מן התורה לאמרה: **שנאמר כי ימצא חלל.** ובגמרא פריך היכי ליף מהכא: **היו יוצאין.** ובאין שם ומודדין מן החלל לצד העיירות שבסביבותיו לידע איזו קרובה: **בגל.** גל של אבנים: **נמצא סמוך לספר כו'.** מפרש טעמא בגמ' (ו): **גמ' מאי קאמר.** היכי ליף לשון הקודש מהכא: **ואין כ"ד שקול.** אין עושין ב"ד שיהא יכול ליחלק שזה בשזה אלא שיהא הרוב לצד אחד לקיים אחרי רבים להטות (שמות כג): **למיוחדין.** הגר לשבת הגזית: **מזקני זקניך.** מדמלי למיכתב זקני וכתב זקניך מיוחדין שבזקניך: **זקני השוק.** אע"פ שאין סנהדרין: **שופטיך.** זקנים שהם שופטים את ישראל: **מזקני העדה.** דסמיכת פר העלם דבר ואייתר ליה שופטיך להביא עוד שנים: **לגמרה לכולה מילתא מהתם.** דהא רבי יהודה התם נמי חמשה קאמר וליף לה מקראי בפ"ק דסנהדרין (ו): **אלא [וי"ו] ושופטיך למנייא.** כלומר לא גמיר גז"ש ואיצטרי' שופטיך לסנהדרי גדולה כר"ש.

וי"ו

לב א מיי' פ"ז מהל' מלכים הל"ד:
לג ב מיי' פ"ד מהל' תפילין הל"ו וע"ש בכ"מ סמג עשין כב טוש"ע או"ח סי' כה סעי' ט:
לד ג מיי' פ"ה מהל' מלכים הל"ח וע"ש בכ"מ סמג עשין קח:
ד [מיי' פ"ד מהל' ק"ש הל' ח טוש"ע או"ח סי' לח סעי' ח]:
א ה מיי' פ"ט מהל' רוצח הל"ג סמג עשין עח:
ב ו מיי' שם פ"ח:
ג ז מיי' שם הל"ח:
ח מיי' שם הל"ה:
ה ט מיי' שם הל"ד:
ו י מיי' שם הל"ח:

גליון הש"ס

סתני'. אין כמודדין. עיין מכות י ע"ב תד"ה מד אמר:

תוספות שאנץ

סח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו. פ"ה סח בין הנחת תפלין של יד להנחת תפלין של ראש עבירה היא בידו אם לא חזר וברך דהכי אמרי' במנחו' סח מברך שתים לא סח מברך אחת פ"ה במנחות בפ' הקומץ דמברכין להניח תפלין לשל יד (ועל של ראש) לא מברך כלל אם לא סח בנתים אבל אם סח מברך על של ראש על מצות תפלין. ול"נ לר"ת דבפ' הרואה דקא חשיב מאה ברכות דחייב אדם לברך בכל יום קא חשיב להניח תפלין ועל מצות תפלין וכי ס"ד דלא נתקן אלא היכא דסח בנתים. ומיהו י"ל דמיירי בשני בני אדם אחד יש לו תפלין של יד ואחד יש לו תפלין של ראש. ור"ת אומר דמברכין להניח תפלין לשל יד ועל מצות תפלין לשל ראש היכא דלא סח ואם סח בנתים מברך לשל ראש להניח תפלין ועל מצות תפלין. ולפי זה היכא דאין לו תפלין של יד מברך על של ראש שתים דהא הוי כאילו סח בנתים:

סליק

תורה אור השלם

1. וַיַּעַן הַמְבַשֵּׂר וַיֹּאמַר גַּם יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פְלִשְׁתִּים וְגַם מַגֵּפָה גְדוֹלָה הָיְתָה בָּעָם וְגַם שְׁנֵי בָנֶיךָ מֵתוּ חָפְנִי וּפִינְחָס וַאֲרוֹן הָאֱלֹהִים נִלְקָחָה:
שמואל א ד יז
2. וּפְלִשְׁתִּים נִלְחֲמִים בְּיִשְׂרָאֵל וַיָּנֻסוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים בְּהַר הַגִּלְבֹּעַ: שמואל א לא א
3. וַיִּסְפּוּ הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר אֶל הָעָם וְאָמְרוּ מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמַּס אֶת לְבַב אַחִיו כִּלְבָבוֹ: דברים כ ח
4. כִּי יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נֹפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ: דברים כא א
5. וְעָנוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רָם: דברים כז יד
6. וְסָמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּר לִפְנֵי יְיָ וְשָׁחֵט אֶת הַפָּר לִפְנֵי יְיָ: ויקרא ד טו

הגהות הב"ח

(א) במשנה לא היו (עוקפין). מו"מ וע"ב ס"פ מודדין: (ב) גמ' למה לי אלא ושופטיך כר' שמעון ו' למנייא כע"ל וכן ברש"י:

מוסף רש"י

שח בין תפילה לתפילה. ולא כיון על ראש אלא סמך על ברכה ראשונה (ממחות לו.) אי: מדרבנן אסור לאיתעטויי בין ברכת תפילה של יד לברכת תפילה של ראש, משום דהמתחיל בברכה מצוה אסור לדבר עד שגומרה, והני שתי ברכות כברכה אחת דמיין, כי שח בין תפילה לתפילה איכא איסורא לרבנן ועניה הוא בידו (הובא בערוגת הבושם עמ' 66 בשם רש"י בפ' משוח מלחמה, ולפנינו אינו).

הדרן עלך משוח מלחמה

למיוחדין שבשופטיך. שיהו מזקני סנהדרי גדולה (סנהדרין יד.). לגמרה לכולה מילתא מהתם. ואפילו מנייא דחמשה מהתם מיפוק ליה דתניא (שם יג.) וחמשה שנים זקני שנים (שם יד.). אלא רי"ו ושופטיך למנייא. לעולם לא גמר גזירה שוה, ושופטיך למיוחדין איצטריך ומנייא מיבעיא דוי"ו (שם).

(ו) [סוכה כה.], (ג) סנהדרין יד., (ד) סנהדרין יד., (ה) [עמ"ש תוס' סנהדרין יד. ד"ה וכי], (ו) [נקמן מה:], (ז) [לף יד.].

ויו"ו דושופטיך דריש ר' יהודה למניינא להכיא עוד שנים: **בעליל לעיר.** במגולה ופשוט שאין עיר קרובה כזו: **מפני'.** דלא קתני מלך וכהן גדול דלא כר' אליעזר בן יעקב: **אי כרבי יהודה.** דאמר אי כרבי שמעון שנשה ולא בעי כולה סנהדרין: **מלאן זקן ממרא.** לב"ד הגדול שאינו נעשה ממרא אלא בב"ד של שבעים ואחד כדיליף בפרק קמא דסנהדרין (מ): **אבי פאגי.** כל שהוא בתוך היקף החיצון של ירושלים קרוי בי פאגי. ולי נראה שהוא לשון חביסה כמו שקורין ליגל"ח של עיר כמו חמור ובית פאגי (ב"מ דף ט.) בשטדידור"ח בית רחש של אפסר קורין כן: **והמרה עליהן.** כלומר על מה שאמר מהם שם ואמרו לו ההלכה הלך לעירו והורה לעשות כדרך שהיה מורה בתחילה דהוה ליה ממרא על פיהם: **המקוש.** המיוחד למשפט והוא לשכת הגזית: **דנפיק מינייהו כמה.** לבי פאגי דאיצטריך לאשמועינן דפטור משום טעמא דחזן לב"ד: **דלמא הנך דאיכא גוואי כוותיה סבירא להו.** ומהיכא תיתי לן חיובא דאיצטריך קרא למיפטריה: **שרדך.** זה סנהדרין שיושבת בטיבורה של א"י: **אגן הסהר.** שעשויין כחצי לבנה עגולה בשורת ישיבתן כדי שיהו כולן רואין זה את זה: **המוג.** כשיעור מוג שני חלקים מים ואחד יין ואף כאן צריך שיעמיד שלש: **על עיר.** על ירושלים: **אגיא דרב יוסף.** דאמר רבי אליעזר בן יעקב כולהו סנהדרי בעי: **מפני'.** דיליף פרט לטמון רבי יהודה היא: **בשדה.** ושכחת עומר בשדה לרבי יהודה משמע בשדה על פני השדה ולרבנן משמע בתוך השדה: **הפס מעייניה דקרא.** צריכין למידרשיה והכא מעייניה דקרא תדרוש ליה גבי חלל כתיב כי ימצא חלל כל היכא דמשתכח ואפי' טמון הלכך על כרחך כי אתא באדמה למעוטי טמון בא דתדרוש ביה על פני האדמה דאי לרבויי לא איצטריך: **אף שכחה בגלוי.** והוה ממעט טמון ממשמעותא אי לאו

ויו"ו לא משמע ליה [6] (מאי קאמר רחמנא המיוחדין שבשופטיך) אלא מעתה ויצאו שנים ומדדו שנים לר' יהודה הרי כאן תשעה לרבי שמעון הרי כאן שבעה ההוא מיבעי ליה לכדתניא [8] ויצאו [9] הן ולא שלוחיהן ומדדו [10] שאפי' נמצא בעליל לעיר היו מודדין שמצוה לעסוק במדידה מתניתין דלא כר"א בן יעקב דתניא [13] ר' אליעזר בן יעקב אומר זקניך זו סנהדרין שופטיך זה מלך וכהן גדול מלך דכתיב [1] במלך במשפט יעמיד ארץ כהן גדול דכתיב [2] ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר יהיה וגו' איבעיא להו רבי אליעזר בן יעקב במלך וכהן גדול הוא דפליג אבל בסנהדרי אי כרבי שמעון סבירא ליה או דלמא בסנהדרי נמי פליג עד דאיכא כולה סנהדרי אמר רב יוסף ת"ש [3] מצאן זקן ממרא אבי פגי והמרה עליהן יכול תהא המראתו המראה תלמוד לומר [3] וקמת ועלית אל המקום [3] מלמד שהמקום גורם דנפוק כמה אילימא דנפוק מקצתן דלמא הנך דאיכא גוואי כוותיה סבירא להו אלא פשיטא דנפוק כולהו ולמאי אי לדבר הרשות מי מצו נפקי והכתיב [4] שררך אגן הסהר אל יחסר המזג [7] שאם נצרך אחד מהם לצאת אם יש שם עשרים ושלשה בנגד סנהדרי קטנה יוצא ואם לאו אינו יוצא אלא פשיטא לדבר מצוה למאי לאו למדידת עגלה ורבי אליעזר בן יעקב היא א"ל אביי לא דלמא להוסיף על העיר ועל העזרות [7] כדתנן [7] אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא בבית דין של שבעים ואחד תניא כוותיה דרב יוסף מצאן אבית פגי והמרה עליהן כגון שיצאו למדידת עגלה או להוסיף על העיר ועל העזרות יכול תהא המראתו המראה ת"ל וקמת ועלית מלמד שהמקום גורם: נמצא טמון בגל או תלוי באילן: לימא מתניתין ר' יהודה היא ולא רבנן דתניא [5] ושכחת עומר בשדה פרט לטמון דברי רבי יהודה וחכ"א בשדה [1] לרבות את הטמון אמר רב אפי' תימא רבנן [6] הכא מעייניה דקרא התם מעייניה דקרא (ח) דכתיב [6] כי ימצא חלל היכא דמשתכח באדמה פרט לטמון והתם מעייניה דקרא דכתיב כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר שכחה דומיא דקציר בגלוי אף שכחה בגלוי כתב רחמנא בשדה לרבות את הטמון לרבי יהודה נמי תיפוק ליה משכחה דומיא דקציר אין הכי נמי ואלא בשדה למה לי מיבעי ליה [1] לרבות שכחת קמה ורבנן שכחת קמה מנא להו נפקא להו מכי תקצור קצירך בשדך (ט) ור' יהודה מיבעי ליה לכדרבי אבהו אמר ר' אלעזר דאמר רבי אבהו אמר ר"א [7] פרט לשצפו עומרין לתוך שדה חבירו ורבנן מבשדה בשדך ור' יהודה בשדה בשדך לא משמע ליה בעי ר' ירמיה [7] צפו עומרין לתוך שדהו מהו אויר שדה כשדה דמי או לאו כשדה דמי א"ל רב כהנא לרב פפי ואמרי לה רב כהנא לרב זביד תפשוט ליה מדרבי אבהו א"ר אלעזר דאמר פרט לשצפו עומרין לתוך שדה חבירו דחבירו אין [3] לתוך שדהו לא וליטעמיך לתוך שדה חבירו צפו אין מונחין לא והא בעינן בשדך וליכא אלא לתוך שדה חבירו ואפילו מונחין והאי דקאמר צפו דלא משכחת לה אלא בצפו תא שמע [11] עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו על גבי חבירו ושכחו התחתון שכחה והעליון אינו שכחה רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון שניהם אינן שכחה התחתון מפני שהוא טמון והעליון מפני שהוא צף עד כאן לא פליגי אלא בתחתון אבל בעליון דברי הכל לא הואי שכחה שאני התם כיון דאחזיק ביה זכה ביה אי הכי מאי איריא על גבי חבירו אפילו בשדה נמי אין הכי נמי והאי דקתני על גבי חבירו משום תחתון והא מפני שהוא צף קאמר אימא מפני שהוא כצף אמר אביי [11] הריני כבן עזאי בשוקי טבריא אמר ליה ההוא מדרבנן לאביי שני חללים זה על גבי זה מהיכן הוא מודד מין במינו הוי טמון ומין במינו לא הוי צף [2] ומעליון מודד או דלמא מין במינו הוי צף ומין במינו לא הוי טמון ומתחתון מודד או דלמא מין במינו הוי טמון ומין במינו הוי צף ולא מתחתון מודד ולא מעליון מודד א"ל

תניתוה

דהדר רבייה: **נשכחה קמה.** שאם שכח זרוע אחת לקצור קמי עלה בגלא תשוב לקחתו [דברים כד] והכי משמע ושכחת עומר לו ושכחת בשדה: **נפקא להו.** מבשדך ושכחת קרי ביה ששכח את קצת שדהו: **שלפו עומרין לתוך שדה חבירו.** שנשבה הרוח והרימה את העומרין מן הארץ והליפתן לתוך שדה חבירו ושכחן כשכור שאינן שלו נפקא מבשדך ולא בשדה חבירך דלא הוו שכחה: **ורבנן.** מיעוטא דשדה חבירו נפקא להו מדהוה ליה למכתב כי תקצור קצירך בשדה ושכחת וכתיב בשדך: **לפו עומרין לתוך שדהו.** (ג) שהיו מוטלים על גבי אבן או עמוד או זז על זז: **פרט לשצפו.** וקא סלקא דעתך לפו ממש על גבי אבן או על גבי עמוד: **וליטעמיך לתוך שדה חבירו.** לפו על גבי אבן הוא דמעוט אבל מונחים לא מיעט והא בשדך כתיב אלא הא דקאמר לפו לאו דוקא לפו על שום דבר קאמר דאפי' מונחים על גבי קרקע נמי קאמר אינו שכחה והאי דקאמר לפו דלא משכחת עומרין לתוך שדה חבירו אלא בצפו שהרוח מצפתן על הארץ ומביאתן לשם: **שהחזיק בו להוליכו לעיר.** ס"ד השתא דאורחא דמילתא נקט ולאו דוקא: **זכה ביה.** ותו לא הוי שכחה דבעינן שכוח מעיקרו כדאמר בב"מ בפרק קמא (דף יא.): **מפני שהוא כלף.** שהוא פטור על שהחזיק בו כאילו היה עודנו לף מעל הקרקע ומונח בידו: **הריני כבן עזאי בשוקי טבריא.** יוסי אחד היה דעתו גלולה אמר הריני כאן בפומבדיתא מוכן להשיב דבר לשואל בעומק ובחריפות כבן עזאי שהיה חריף ודורש בשוקי טבריא: **שני חללים זה על גב זה.** והאחד משוך להלן מחבירו מעט ואם תמדוד מזה יקרב לעיר אחת ואם תמדוד מחבירו יקרב לעיר אחרת: **ולא מזה מודד לו.** וה"ה דמיבעיא ליה נמי אי דלמא מין במינו לא הוי טמון מין במינו לא הוי לף ומשייהם מודד אלא שהוא בגלל אלו:

תניתוה

מסורת הש"ס

(א) [רש"ל] ס"א ל"ג, ב) [סנהדרין יד: כל הענין], ג) שם, ד) שבועות יד. סנהדרין ג. יד:, ה) [נ' עיון עפו וכ"ה בכ"מ הל' מ"ע פ"ה הל"ה], ו) [תוספתא פאה פ"ג ע"ש], ז) [עירובין כט. קידושין כ. ערכין ל:], ח) [עי"ש דף טז.].

תורה אור השלם

1. מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יֶהֱרָסֶנָּה: משלי כט ד
2. וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וּדְרַשְׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֶת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט: דברים יז ט
3. כִּי יִפָּלֵא מִמְּךָ דָּבָר לְמִשְׁפַּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נֶגַע לָנֶגַע דִּבְרֵי רִיבֹת בִּשְׁעָרֶיךָ וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: דברים יז ח
4. שָׁרְרֶךָ אַגַּן הַסַּהַר אַל יֶחְסַר הַמֶּזֶג בַּטֶּרֶךְ עֲרֻמַּת חִטִּים סוּגָה בַּשּׁוֹשַׁנִּים: שיר השירים ז ג
5. כִּי תִקְצֹר קְצִירְךָ בְּשָׂדֶךָ וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לַגֵּר לְיָתוֹם וְלָאַלְמָנָה תִּהְיֶה לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: דברים כד יט
6. כִּי יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נֹפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ: דברים כא א

הגהות הב"ח

(ח) גמ' הכא מעייניה דקרא דכתיב כי ימצא חלל כל היכא וכו' עומר בשדה שמה דומיא דקציר: (ט) שם קצירך בשדך ושכחת ור' יהודה: (ג) רש"י ד"ה לפו וכו' שדהו שמוטלין כל"ל ותיבת שהיו נמחק:

גליון הש"ס

גמ' ויצאו הן ולא שלוחיהן. עיין יומא דף קא ע"ב תד"ה וקרבו לו ובערכין דף כ ע"ל תד"ה קרבנו: שם הכא מעייני' דקרא. מכות דף ח ע"ב ערכין דף ל ע"ב:

לעזי רש"י

ציגל"א [צינגל"א]. חומה (המקיפה את העיר). בשטדידור"א [ייבישטרידור"א]. אפסר.

ז א ב מי' פ"ע מהל' רוצח הלכה ח סמג עשין עח:
ח ג מי' פ"ג מהלכות ממרים הלכה ה וסל' ז סמג לאוין קפג:
ט ד מי' פ"ג מהלכות סנהדרין הלכה ב:
י ה מי' פ"ו מהל' בית הבחירה הלכה יא:
יא ו מי' פ"ה מהלכות מתנות עניים הל' ח:
יב ז מי' שם פ"א הל' ו:
יג ח ט מי' שם פ"ה הלכה ה:
יד י מי' שם הלכה ד וע"ש:
טו כ מי' פ"ע מהלכות רוצח הלכה י:

מוסף רש"י

בעליל לעיר. במפורסם לכל שקרוב הוא לעיר זו מכל עיירות (סנהדרין יד:). מצאן זקן ממרא. לסנהדרין חוץ לגשכת הגזית שהיתה בהר הבית (שם). אבי פגי. מקום לפנים מן חומת העיר וגדון מיירושלים לכל דבריו (שם). יכול תהא המראתו המראה. לידון בתנוק (שם). אילימא דנפוק מקצתן. והזרו אותן שבמון והמרה על דבריהם, מאי אירע מקום גורם, תיפוק ליה דפטור משום דלמא הנך דבלוכה כוותיה סבירא להו (שם). שרדך אגן הסהר. כתיב ודרשינן בחד דיני ממונות (שם לז:) אל יחסר המזג, אם נצרך אחד מהן לצאת, אם יש שם עשרים ושלשה כנגד סנהדרי קטנה יוצא ואם לא אינו יוצא (שם יד:). על העיר. על ירושלים, וצריך לקדש המוקפת בשתי חומות ובשיר (שם). הריני כבן עזאי בשוקי טבריה. יומא בדיחא הוה ליה ואמר להו לתלמידיו השתא איני דעתאי והריני מזומן להשיב בחריפות לכל מי שישאלני, כבן עזאי שהיה דורש בשוקי טבריה ולא היה בימיו עיקר הרים כמותו (ערובין כט. שם: אמר רבא) כי הוה בדיחא דעתיה הוי גיגל למימר הכי הריני פתוח ומוכן להשיב לשואלי דבר תורה כבן עזאי שהיה לר בטבריה שהיה חריף ולרשן ואמר (בכורות כח.) כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום חוץ מן הקרן הזה (קדושין כ.) לו: הריני משוכת במקומי שאני לרשן ובקי, כבן עזאי שהיה משתבח בשוקי טבריה כדתניא בן עזאי אומר כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום (ערכין ל.).

תניסוף. לחדא מיניהו דפלוגתא היא בטומון אבל לף לא פשט לה מינה דהא אוקימנא טעמא דעליון משום דאמחזיק ביה הוא ולף לא ידעינן מאי הוי עלה: **סברוס.** רבנן דבי מדרשא דבעו למיפשט מינה דפלוגתא בטומון דמין במינו הוא דהני תנאי אפילו תנא קמא דאמר תניתוה עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו על גבי חבירו ושכחו התחתון שכחה והעליון אינו שכחה ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון שניהן אינן שכחה התחתון מפני שהוא טמון והעליון מפני שהוא צף סברוה דהני תנאי כר' יהודה סבירא להו דאמר בשדה פרט לטמון מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר מין במינו הוי טמון ומר סבר לא הוי טמון לא אי כר' יהודה סבירא להו דס"ע מין במינו הוי טמון והכא בפלוגתא דרבי יהודה ורבנן קמיפלגי דרבנן כרבנן ור' שמעון בן יהודה כרבי יהודה אי הכי מאי אירא על גבי חבירו אפי' בעפר ובצרור נמי אין הכי נמי ולהודיעך כחו דר' יהודה דאמר אפי' מין במינו הוי טמון תנו רבנן [א]חלל ולא חנוק חלל ולא מפרפר באדמה ולא טמון בגל נופל ולא תלוי באילן בשדה ולא צף על פני המים ר' אלעזר אומר בכולן אם היה חלל עורפין תניא אמר רבי יוסי בר יהודה אמרו לו לר"א אי אתה מודה שאם היה חנוק ומוטל באשפה שאין עורפין אלמא חלל ולא חנוק הכא נמי באדמה ולא טמון בגל נופל ולא תלוי באילן בשדה ולא צף על גבי מים ור"א חלל יתירא כתיב: נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה עובדי כוכבים כו': [ה]דכתיב [ו]כי ימצא [ז]פרט למצוי: או לעיר שאין בה ב"ד: דבעינא זקני העיר וליכא: אין מודדין אלא לעיר כו': פשיטא דין דתנא לעיר שאין בה ב"ד אנא ידענא דאין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין הא קא משמע לן כדתניא [ב]מנין שאם נמצא סמוך לעיר שאין בה ב"ד שמניחין אותה [ג]ומודדין לעיר שיש בה בית דין ת"ל [ד]ולקחו זקני העיר ההיא מכל מקום: **מתני'** [ב]נמצא [ג]מכוון בין שתי עיירות שתיהן מביאות שתי עגלות דברי רבי אליעזר [ד]ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל הגוף דברי רבי אליעזר רבי עקיבא אומר [ה]הגוף אצל הראש [ו]מאין היו מודדין רבי אליעזר אומר מטיבורו רבי עקיבא אומר [ז]מחוטמו רבי אליעזר בן יעקב אומר ממקום שנעשה חלל מצוארו: **גמ'** מאי טעמא דרבי אליעזר קסבר אפשר לצמצם וקרובה ואפילו קרובות: ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה: דאמר קרא [ו]לרשתה וקסבר [ה]ירושלים לא נתחלקה לשבטים: נמצא ראשו במקום כו': במאי קמפלגי אילימא לענין מדידה קמיפלגי הא מדקתני סיפא מאין היו מודדין מכלל דרישא לא במדידה עסקינן אמר ר' יצחק [ו]במת מצוה קנה מקומו קמיפלגי והכי קאמר לקוברו [ח]קנה מקומו והיכא דנמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל הגוף דברי ר' אליעזר ר' עקיבא אומר [ט]הגוף אצל הראש במאי קמיפלגי מר סבר גופיה בדוכתיה נפיל רישא דנאדי ונפיל ומר סבר רישא היכא דנפיל נפיל גופא הוא דרהיט אזיל: מאין היו מודדין: במאי קמיפלגי מר סבר עיקר חיותא באפיה ומר סבר עיקר חיותא בטיבוריה לימא כי הני תנאי [י]מהיכן הולד נוצר מראשו וכן הוא אומר [1]ממעי אמי אתה גוזי ואומר [2]גזי נזרך והשליכי וגו' [3]אבא שאול אומר מטיבורו ומשלח שרשו אילך ואילך אפילו תימא אבא שאול ע"כ לא קאמר אבא שאול אלא לענין יצירה דכי מיתצר ולד ממציעתיה מיתצר אבל לענין חיותא דכולי עלמא באפיה הוא דכתיב [5]כל אשר נשמת רוח חיים באפיו וגו': רבי אליעזר בן יעקב אומר ממקום שנעשה חלל מצוארו: מאי טעמא דרבי אליעזר בן יעקב כדכתיב [6]לתת אותך אל צוארי חללי רשעים: **מתני'** [ז]נפטרו זקני ירושלים והלכו להן [8]זקני אותה העיר מביאין עגלת בקר אשר [9]לא משכה בעול [ל]ואין המום פוסל בה [מ]ומורידין אותה לנחל איתן איתן כמשמעו קשה אע"פ שאינו איתן כשר [נ]ועורפין אותה בקופיץ מאחוריה [ס]ומקומה אסור מלזרוע ומלעבוד ומותר לסרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים [ע]זקני אותה העיר רוחצין את ידיהן במים במקום עריפה של עגלה ואומרים [פ]ידינו לא שפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו [צ]וכי על דעתינו עלתה שזקני ב"ד שופכי דמים הן [ק]אלא שלא בא (ר) על ידינו ופטרנוהו [ר](בלא מזון) ולא ראינוהו והנחנוהו (בלא לוייה) והכהנים

רבה (יומה ד) דאמר"ד מי אפשר לצמצם אין כאן קרובה אלא אחת ואנן הוא דלא ידעינן הי מינייהו והוה ליה למימר (ג) יביאו עגלה בשותפות ויתנו אם שלנו קרובה תלקחם יהא קנוי לנו ואם עירכם קרובה תלקנו יהא קנוי לכם: **אילימא לענין מדידה.** קאמר יביאו הראשם אצל הגוף דממקום שנמצא הגוף שם צריך למדוד ויביאו הראשם לכאן והא מדקתני כו': **קנה מקומו.** לקוברו שם דזה אחד מי' תנאים שהתנה יהושע בפרק מרובה (נ"ק דף פא.): **עיקר חיותא כו'.** הלכך עיקר חלל מיקרי ומודדין מייניה כדכתיב [ט] אל העריס אשר סביבות החלל: **אפה גוזי.** אתה מראשיי) ילדת ראשי תחילה לגוזי ליצנא דריש כמו גזי מזרך [ל] שער ראשך תלשי וגלי ראשך: **אפילו תימא אבא שאול.** כר' עקיבא סבירא ליה: **מ"ע דרבי אליעזר בן יעקב.** דאמר מן הלוחר הוא קרוי חלל: **דכתיב אל נוחרי חללי רשעים.** והלכך ממנו מודדין דכתיב אל החלל: **מתני' נפטרו זקני ירושלים כו'.** שאין עליהם אלא למדוד כדכתיב [מ] ואלו זקניך ושופטיך ומדדו: **ואע"פ שאינו איתן כשר.** דלא כתיב ביה עיכובא ולא נאמר אלא למצוה: **בקופין.** כמין סכין גדול: **מאחריה.** ממול עורפה: **מקומה אסור.** לעולם: **ומותר לסרוק שם פשתן.** דוקא נקט עבודה שאינה נגופה של קרקע כדמפרש בגמרא [נ]: **לא בא לידינו ופטרנוהו.** בגמ' [ס] מפרש בלא מזונות והיינו ידינו לא שפכו לא נהרג על ידינו שפטרנוהו בלא מזונות והולכך לנסטס את הבריות ועל [ע] כך נהרג: **לא ראינוהו והנחנוהו.** יחידי בלא חבורה והיינו ועינינו לא ראו: והכהנים

[א] מ"ר פ"ט מהל' רוצח הלכה יא:
[ב] ב מ"ר שם הלכה ה:
[ג] ג מ"ר שם הלכה מ:
[ד] ד מ"ר שם הלכה ד מ
[ה] פ"ז מהל' בית הבחירה הלכה יד:
[ו] ה ו מ"ר פ"ט מהל' רוצח הלכה ט:
[ז] ז מ"ר שם הלכה ל
[ח] ח מ"ר פ"ה מהל' נזקי ממון הלכי ג
[ט] ט מ"ר פ"ט מהל' רוצח הלכה ט י:
[י] י מ"ר שם הלכה ב סמג עשין עמ:
[כא] כ מ"ר שם פ"י הל' ג:
[כב] ל מ"ר שם הלכה ב:
[כג] מ נ מ"ר שם פ"ט הלכה ב ג סמג שם:
[כד] ס מ"ר שם פ"י הלכה ט:
[כה] ע פ מ"ר שם פ"ט הלכה ג:

תורה אור השלם

1. כִּי יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נֹפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נוֹדַע מִי הִכֵּהוּ: דברים כא א
2. וְהָיְה הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל הַחָלָל וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֶגְלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא עֻבַּד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא מָשְׁכָה בְּעֹל: דברים כא ג
3. עָלַיִךְ נִסַּכְתִּי מִבִּטְנ מֵמְעֵי אִמִּי אַתָּה גּוֹזִי בְּרִי תְהִלָּתִי תָמִיד: תהלים עא ו
4. גֹּזִּי נִזְרָךְ וְהַשְׁלִיכִי רְשִׁאִי עַל שְׂפָיִם קִינָה כִּי מָאַס יְיָ וְיִטֹּשׁ אֶת דּוֹר עֶבְרָתוֹ: ירמיהו ז כט
5. כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו מִכֹּל אֲשֶׁר בַּחֲרָבָה מֵתָה: בראשית ז כב
6. בְּחִוּת לֶךָ שׁוּא בִּקְסָם לֶךָ כְּזָב לְתֵת אוֹתְךָ אֶל צַוָּארֵי חֲלָלֵי רְשָׁעִים אֲשֶׁר בָּא יוֹמָם בְּעֵת עָוֹן קֵץ: יחזקאל כא לד
7. וְעֵנוּ וְאָמְרוּ יָדֵינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ: דברים כא ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא בא לידינו כל"ל ותיבת על נמחק: (ב) רש"י ד"ה מ"ל וכו' למכתב והיה העיר: (ג) ד"ה וקסבר וכו' והוה (והוה) ליה למימר יביאו ג"ב הכי איתא בכ"י: (ד) ד"ה לא בא וכו' ועל ידי כך נהרג:

גליון הש"ם

גמ' דכתיב כי ימצא פרט למצוי. עיין סנהדרין דף ס"ו ע"א תד"ה מוגמלא: שם ומודדין לעיר שיש בה ב"ד. עיין ב"ב דף כג ע"ב תד"ה בדליכא: שם אבא שאול אומר מטבורו. עיין נדה דף כה ע"א תד"ה תמלא: שם זקני איתה העיר. עיין בא"ר שנא הוריות דף ג ע"ב ד"ה ה"ג ומתמנא: רש"י ד"ה וקסבר כו' כמו ובחמה רבה. עיין קידושין דף יח ע"א ברש"י ד"ה טיבא משמע ועיין תמורה דף ט ע"א:

מוסף רש"י

נמצא מכוון בין שתי עיירות. שאין זו קרובה לו יותר מזו כלום (בכורות יז:). ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. דכתיב כי ימצא חלל באדמה וגו' לרשתה, ואין ירושלים ירושה, דקסבר לא נתחלקה לשבטים (יומא כב:). מאין היו מודדין. לידע איזו עיר קרובה אל החלל (סנהדרין פח.). מטיבורו. ואותה שקרובה לטבורו תביא את העגלה ולא הקרובה לחוטמו (שם). במת מצוה קנה מקומו. שנפל שם בעת מותו קנאו לקבורה ואין בעל השדה מעכב עליו (ב"ק פא.). איתן כמשמעו קשה. אלא נעבד (דברים כא ד). ופטרנוהו בלא מזונות. כלומר למזונות הולכך ולא היה לו ולאה אחד נטל מזונות ובא לאחוטפם ממנו לאוכם דענין ועמד זה עליו והרגו (לעיל לח:). בלא לוייה. מבורה שילך עמהם (שם).

והכהנים אומרים. כדכתיב לעיל ונגשו הכהנים בני לוי ולא פירש על (פ) מי הם נגשים: **ולא היו צריכים לומר וכפר להם הדם.** כלומר וכפר דכתיב בקרא לאו אונאו ואמרו קאי שיהא אף זה בכלל אמירה אלא מילתא באנפי נפשה היא ברוח הקודש ביסר את ישראל ע"י משה רבינו לכשיעשו כן וכפר להם הדם: **גמ'** עגלה בת שנתה היא ואם עברה שנתה פסולה דכל מקום שנאמר בתורה עגל סתם בן שנה הוא דליף(ד) מועגל וכבש (ה) בן שנה: פרה אדומה אין שיעור לשנותיה: **מוס פוסל בה.** דכתיב בפרה אדומה אין בה מום (במדבר יט): **בה.** מיעוט: **אלא מעתה.** דכל היכא דכתב בה מיעוטא הוא ולא גמרינן מיניה בקל וחומר: **לא יהו שאר עבודות פוסלות.** בפרה דהא עול בלבד כתיב בה(ו) אלא דגמר לה בק"ו מעגלה דכתיב (דברים כא) אשר לא עובד בה כל עבודות במשמע ואי בה מיעוטא לא נגמר מיניה: **אלמה אמר רב יהודה הניח.** על פרה עולה של שקין אגודה של שקין פסולה ואע"ג דלאו עול הוא ובעלייה לאודיה מיפסלא דכתיב בפרה במלאכת עול האמורה בה אשר לא עלה בעלייה לאודה ואפילו שלא משכה: **ובעגלה עד שתמשך.** שתטלטל המשא מעט דבעגלה כתיב אשר לא משכה(ז). ולקמן פריך מין דשאר עבודות בפרה לא כתיבי ומעגלה ילפינן אמאי מיפסל בעלייה לאודה דשאר משאוי שאינו עול ממש. מ"מ שמע מינה דגמר פרה מעגלה בק"ו בשאר עבודות ואע"ג דכתיב בה מיעוטא: **שאני פרה דילפינן עול עול.** וכיון דגזירה שוה מופנה היא הוה ליה כמאן דכתיב בגופה ומיעוטא דבה דריש ליה לדרשא אחרינא כדלקמן: **עגלה נמי תיפי עול עול מפרה.** למוס: **למעוטי קדשים דלא פסלה בהו עבודה.** מהקרבה אבל פרה לא ממעטא דאתיא מג"ש: **מי ליכא דפסלי בהו שנים.** והרי פסח וחטאת דכתיב בהו בני שנתן וכי אינטריך בה למעטינהו מפסול עבודה להכי אינטריך דאי לא מעטינהו הוו גמרי בקל וחומר מעגלה: **שנעבדה בהן עבודה** גרסי': **עבודה איסור.** כגון בשבת או כלאים בשור וחמור: **עבודה איסור נמי מהאי קרא נפקא.** דכיון דתרי קראי כתיבי על כרחיך חד מיניהו לעבודת איסור: **עול.** גבי פרה תניא: **שאר עבודות פוסלות בה.** דכתיב(ז) אשר לא עובד בה: **ואם נפשך לומר.** ואם יש לך להשיב על ק"ו זה לא ולמד בג"ש נאמר כאן עול כו': **מאי אם נפשך לומר.** מאי הוה לך למיפרך דשבקה תנא לאודמיה וליף בגזירה שוה: **נאמר כאן כו'.** והאי עול יתירא הוא דהא בכלל שאר עבודות הוא: **וממקום שבאת.** לאו תנא קתני לה אלא תיובתיה קא מפרש ואזיל גמרא דקא מותיב לרב יהודה דאמר לעיל שאר משאות פוסל בפרה בעלייה בעלמא והא כיון דשאר משאוי בפרה לא כתיב ומעגלה ילף לה בגזירה שוה וממקום שבאת משם יש לך ללמד נמי דמה עגלה עד שתמשוך אף פרה בשאר משאות דילפינן מעגלה עד שתמשוך: **פ"ל אשר לא עלה עליה עול מ"מ.** דריש ליה בלא עול מדלא כתיב אשר לא עלה עול עליה ותו הדר כתיב עול לדרשא כדדרשינא ואזיל: **א"כ כו' שלא בשעת עבודה.** ואפילו הניחו עליה להקל משא מידו ולא למשוך: **אלא בשעת עבודה.** כלומר שעבודה זו לצורך היא אבל אקראי בעלמא שהניח שק עליה ולא להוליכו אלא אקרי ואותיב לא פסלה: **משיכה עול.** לפסול בעגלה: **שאינו עושה פירות.** עגלה בת שנתה לא ילדה: **במקום שאין עושה פירות.** נחל איתן קשה: **שלא הניחוהו.** שהרגוהו: איתן

אוהכהנים **ב**אומרים **ג**כפר לעמך ישראל אשר פדית [ה'] ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל לא היו צריכין לומר ונכפר להם הדם **ד**אלא רוח הקודש מבשרתן אימתי שתעשו ככה הדם מתכפר להם: **גמ'** ויהא מום פוסל בעגלה מקל וחומר ומה פרה **ה**שאין השנים פוסלות בה **ו**מום פוסל בה עגלה **ז**ששנים פוסלות בה אינו דין שיהא מום פוסל בה שאני התם דאמר קרא אשר אין בה מום בה מום פוסל ואין מום פוסל בעגלה אלא מעתה לא יהו שאר עבודות פוסלות בה אלמה א"ר יהודה אמר רב **ח**הניח עליה עודה של שקין פסולה ובעגלה עד שתמשוך שאני פרה **ט**דילפינן **י**עול **כ**עול מעגלה עגלה נמי תיתי עול עול מפרה הא מיעט רחמנא בה בעגלה נמי כתיב בה ההוא מיבעי ליה למעוטי קדשים **ל**דלא פסלה בהו עבודה סלקא דעתך אמינא ליתי בק"ו מעגלה ומה עגלה שאין מום פוסל בה עבודה פוסלת בה קדשים **מ**שמום פוסלת בהן אינו דין שעבודה פוסלת בהן איכא למיפרך מה לעגלה שכן שנים פוסלות בה אטו קדשים מי ליכא דפסלי בהו שנים כי איצטריך קרא להנך קדשים דפסלה בהו שנים וקדשים דלא פסלה בהו עבודה מהכא נפקא מהתם נפקא **נ**עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת לא תקריבו אלה לה' אלה אי אתה מקריב אבל אתה מקריב קדשים שנעבדה בהן עבודה איצטריך סד"א ה"מ היכא דעבד בהן עבודת היתר אבל עבודת איסור אימא ליתסרו צריכא והא נמי מהכא נפקא **ס**ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה כי משחתם בהם מום בם לא ירצו לכם: **ע**אם אמינא הני מילי היכא דעבד בהן כשהן חולין אבל עבד בהן כשהן קדשים אימא ליתסרו צריכא גופא אמר רב יהודה אמר רב הניח עליה עודה של שקין פסולה ובעגלה עד שתמשוך מיתיבי עול אין לי אלא עול שאר עבודות מנין אמרת ק"ו ומה עגלה שאין מום פוסל בה שאר עבודות פוסלות בה פרה שמום פוסל בה אינו דין ששאר עבודות פוסלין בה ואם נפשך לומר נאמר כאן עול ונאמר להלן עול מה להלן שאר עבודות פוסלות בה **פ**אף כאן שאר עבודות פוסלות מאי אם נפשך לומר וכי תימא איכא למיפרך מה לעגלה שכן שנים פוסלות בה אי נמי קדשים יוכיחו שמום פוסל בהן ואין עבודה פוסלת בהן נאמר כאן עול ונאמר להלן עול מה להלן שאר עבודות אף כאן שאר עבודות וממקום שבאתה מה להלן עד שתמשוך אף כאן עד שתמשוך תנאי היא דאיכא דמייתי לה מעגלה איכא דמייתי לה מגופה דפרה דתניא עול אין לי אלא עול שאר עבודות מנין ת"ל אשר לא עלה עליה עול מכל מקום אם כן מה ת"ל עול **צ**עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה שאר עבודות אין פוסלות אלא בשעת עבודה ואימא אשר לא עלה עליה כלל עול פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט עול אין מידי אחרינא לא אשר רבויא הוא ותניא נמי גבי עגלה כי האי גוונא עול אין לי אלא עול שאר עבודות מנין ת"ל אשר לא עובד בה **ק**מ"מ א"כ מה ת"ל עול **ר**עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה שאר עבודות אין פוסלות אלא בשעת עבודה ואימא אשר לא עובד בה כלל עול פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט עול אין מידי אחרינא לא אשר רבויא הוא א"ר אבהו בעי מיניה מר' יוחנן משיכת עול בכמה א"ל כמלא עול איבעיא להו לארכו או לרחבו אמר להו ההוא מרבנן ור' יעקב שמיה לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן **ש**משיכת עול לרחבו טפח ולימא טפח הא קמ"ל שיעורא דעול טפח הוי למאי נפקא מינה למקח וממכר א"ר יוחנן בן שאול מפני מה אמרה תורה הביא עגלה בנחל אמר הקב"ה יבא דבר שלא עשה פירות ויערף במקום שאין עושה פירות ויכפר על מי שלא הניחו לעשות פירות מאי פירות אילימא פריה ורביה אלא מעתה אזקן ואסרים ה"נ דלא ערפינן אלא מצות: ומורידין אותה אל נחל איתן איתן כמשמעו קשה: תנו רבנן מנין **ת**לאיתן שהוא קשה שנאמר איתן

ל א ב מיי' פ"ט מהל' רוצח הלכה ג סמג עשין סח:
לא ג מיי' פ"ח מהל' פרה אדומה הלכה ח סמג עשין רלב רלג:
לב ד מיי' שם הלכה ז:
לג ה מיי' פ"י מהלכות רוצח הלכה ב:
לד ו ז ח מיי' פ"ח מהל' פרה אדומה הלכה ז:
לה ט מיי' פ"ח מהל' איסורי מזבח הלכ' ח:
לו י כ מיי' פ"ח מהל' פרה אדומה הלכ' ז:
לז ל מ נ מיי' פ"י מהל' רוצח הלכה ג:

מסורת הש"ס

(פ) יומא לז., כ) ע"ז כג., ג) [ר"ה יא. וש"נ], ד) [ר"ה י.], ה) [במדבר יט], ו) [דברים כא], ז) [דברים כא].

תורה אור השלם

1. כֹּפֶר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ יְיָ וְאַל תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכַּפֵּר לָהֶם הַדָּם: דברים כא ח
2. וְהָיָה הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל הַחָלָל וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֶגְלַת בְּקָר אֲשֶׁר לֹא עֻבַּד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא מָשְׁכָה בְּעֹל: דברים כא ג
3. זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עֹל: במדבר יט ב
4. עִוֶּרֶת אוֹ שָׁבוּר אוֹ חָרוּץ אוֹ יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיְיָ וְאִשֶּׁה לֹא תִתְּנוּ מֵהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לַיְיָ: ויקרא כב כב
5. וּמִיַּד בֶּן נֵכָר לֹא תַקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֵלֶּה כִּי מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם לֹא יִרְצוּ לָכֶם: ויקרא כב כה

הגהות הב"ח

(פ) רש"י ד"ה והכהניס וכו' על מה הס: (ב) ד"ה עגלה וכו' וכבש בני שנה:

מוסף רש"י

עודה של שקין. שקין הרבה ריקנין קשורין ביחד, פסולה. דכתיב אשר לא עלה עליה, בהעלאה בעלמא, ובעגלה. עגלה ערופה אינה נפסלת בהעלאת עול, עד שתמשוך. דכתיב בעגלה אשר לא משכה בעול. דיסגא אחרינא עודה, עץ שעווין בו שקין (ע"ז כב.).